

**ARBETSUTSKOTTET FÖR PEDAGOGISKT
UTVECKLINGSCENTRUM DALARNA (PUD-AU)**

Tid: 2019-08-27, kl. 9.00 – 12.00.

Plats: Högskolan Dalarna, Campus Falun, lokal Selma.

Deltagare: Kerstin Ahlberg, HDa, Maria Almqvist, Lärarförbundet,
Niclas Arkåsen, Falun, Filippa Bergqvist, PUD, Jörgen Dimenäs, HDa,
Eva-Lena Embretsen, PUD, Bengt Ericsson, PUD, Anna Karin Fändrik, PUD,
Peter Gabrielsson, HDa, Catarina Gehlin, Lärarförbundet, Mattias Gradén, PUD,
Stefan Grybb, Hedemora, Lars Kratz, Rättvik, Lars Linder, PUD,
Karin Nordmark, HDa, Niklas Sjödin, VBU Ludvika, Inga-Lena Spansk, Mora,
Satu Sundström, PUD, Sofia Walter, HDa, Stefan Weinholz, PUD,
Lena Åström, HDa, Berith Öhrn, PUD.

PROTOKOLL PUD-AU

2019-08-27

- 1 **Mötets öppnande**
PUD:s ordförande Inga-Lena Spansk hälsade välkommen och öppnade mötet. En kort presentationsrunda genomfördes. Tyvärr krockade detta möte för flera ledamöter med andra åtaganden. Bengt Ericsson fungerar som ordförande från och med kl.11.00 då Inga - Lena måste avvika.
- 2 **Val av mötessekreterare**
Satu Sundström valdes till sekreterare för mötet.
- 3 **Dagordningen**
Vid punkt 9. tas även Forskarskolan Skolnära upp.
Som övrig fråga anmäldes information om lärcirklar för förskoleklasslärare – se 13.
- 4 **Skolverkets nätverk för lärarförsörjning**
Inga-Lena Spansk informerade om tre arbetande nätverk, initierade av Skolverket: Skolsegregation, Styrning och Ledning samt Lärarförsörjning. Nätverkens uppgift är att med stöd från Skolverket bistå huvudmän, som aktivt arbetar med dessa frågor. Grupperna träffas var 6:e vecka.
I gruppen Lärarförsörjning ingår Inga-Lena och Ulrika Forssell, Borlänge. Frågor som hittills har behandlats är möjliga lösningar på problem för elever i samband med bristande kontinuitet och hur undervisning ska kunna genomföras utan lärare. Vid nästa möte ska arbetsintegrerad lärarutbildning diskuteras.
Arbetet, som ska förhålla sig till forskning bland annat om framgångsrika skolor och till beprövad erfarenhet, pågår mellan maj 2019 och maj 2021, då en rapport ska presenteras. Inga-Lena och Ulrika informerar kontinuerligt om arbetet i samband med PUD-möten.
Se vidare ppt:

Nätverk_Gemensam
mötesdel_190503.ppt,
- 5 **”En rektors första hundra dagar”**
Inga-Lena Spansk informerade om ett stödmaterial för nyblivna rektorer sammanställt och under kontinuerlig uppdatering av Lärarförbundet med flera: ”En rektors första hundra dagar”, se https://www.lararforbundet.se/artikelsidor/en-rektors-forsta-hundra-dagar?fbclid=IwAR0pCubf9Z7Gi71p-7GlzFYmYZeaQjp-JUxnNnraZcu-Rjt_j22O2pgrzIA
Materialet är tänkt att fungera framför allt innan genomfört Rektorsprogram men kan även användas som ett slags verktygslåda av utbildade rektorer, exempelvis mallen för årsplanering. Betonas ska att materialet på intet sätt ersätter Rektorsprogrammet.
- 6 **PUD-riksdag**
Mattias Gradén, Inga-Lena Spansk och Sofia Walter informerade om planeringsläget vad gäller PUD-riksdagen. Datum: 29 april 2020, plats: Galaxen, koncept: tre föreläsare – utbildningsminister Anna Ekström och utredaren med mera Björn Åstrand har anmält intresse – och diskussioner i grupper utifrån i förväg inlästa korta texter under ledning av

påläst seminarieledare (representanter i PUD-Rådet), målgrupper förutom representanter i PUD-AU och -Råd: skolchefer, rektorer och pedagoger på olika stadier, fackliga företrädare, syfte: att bredda och fördjupa aktiv och kreativ diskussion om bland annat läraryrket och kvalitetsfrågor, platser: 150, som fördelas bland PUD-medlemmar utifrån kommunstorlek. En första inbjudan går ut i december.

Diskuterades om politiker ska bjudas in och mötet ställdes sig positivt till det eftersom dessa självklart är viktiga parter då det gäller resursfördelning. En större presentation av hur PUD-riksdagen är tänkt att genomföras och fungera görs under PUD-Rådet den 15 oktober.

7

SOoL – att bygga en utvecklingsorganisation

Bengt Ericsson informerade om SOoL (Styrning, organisation och ledning), den avdelning som har byggts upp vid PUD under ledning av Ulf Nyttell. Fokus är uppdrag inom det nationella projektet SBS (Samverkan för bästa skola) och att stärka den akademiska kompetensen kring främst ledarskapsfrågor i skolan. Tre personer inom PUD genomgår för närvarande forskarutbildning mot licentiat- eller doktorsexamen.

Ett arbete har påbörjats om att eventuellt ansöka om att få ge Rektorsprogrammet från och med 2021. En ansökan kommer att ta mycket resurser i anspråk. Kontakt om samarbete har tagits med Mälardalens högskola där man ställer sig positiv. Ytterligare en samarbetspart kan komma i fråga. En uppskattning av marknaden och en första kartläggning av kompetens har gjorts. Vad gäller undersökning av marknaden ingår rektorer i både gymnasium, grundskola och förskola (obligatoriskt för anställda som rektorer från och med 1 juli 2019) men inte biträdande rektorer vilka utgör en stor andel. Man bör även räkna med Stockholms – och Uppsalaområdena, som inte har möjlighet att ta in alla sökande. Sammantaget visar en uppskattning på att ett tillfredsställande stort antal personer borde söka sig till utbildningen. När det gäller kompetensen inom Högskolan Dalarna (HDA) är den idag högre jämfört med hur den såg ut under den förra ansökningsomgången, bland annat när det gäller forskning. En utlysning av en professur i skolutvecklingsfrågor kommer att gå ut inom kort.

Beslut om ansökan fattas i november – december 2019 och ansökan vara klar i januari – februari 2020. Besked ges i maj 2020. Bengt träffar HDA:s rektor angående eventuellt Letter on Intent den 28 augusti.

Mötet ställde sig positivt till att gå vidare i ansökningsprocessen. Att utbildningen finns på nära håll är kompetenshöjande på flera sätt och därför angeläget för regionen. Dessutom ser Skolverket det som en kvalitetsstämpel när det gäller till exempel medverkan i SBS. Definitivt beslut fattas under PUD-Rådet den 15 oktober. Betonades att regionens stöd är nödvändigt inför en eventuell ansökan.

Försteläraryrket/Karriärlärarnätverk.

Eva-Lena Embretsen, Mattias Gradén, Mats Lundgren och Berith Öhrn är involverade i försteläraryrket i PUD-regionen. En utbildning på tre terminer har initierats i Gagnef och ett nätverk för karriärlärare (förstelärare och lektorer) har på Skolverkets uppdrag bildats med deltagare från Avesta, Norberg och Älvdalen som en pilotomgång. Skolverket har i detta sammanhang producerat skattningsformulär om uppdraget som karriärlärare som är till för deltagare i nätverket, deras rektorer samt skolchefer. Mötet ställde sig positivt till att detta skickas till alla skolchefer i PUD-regionen. I landet finns sammantaget 17 000 karriärlärare i nuläget. Sedan införandet av karriärlärare råder oklarheter om deras huvudsakliga uppgifter och ansvar från statligt håll och även från lokalt håll. Nätverket och skattningsformulären är ett sätt att i viss mån styra uppdraget i riktning mot att leda det kollegiala lärandet.

PAUS

8

De arbetsintegrerade lärarutbildningarna

Jörgen Dimenäs, senior professor i pedagogiskt arbete, redogjorde för resultatet hittills av den följeforskning han gör av den arbetsintegrerade lärarutbildningen. En enkät har besvarats av involverade studenter, rektorer, skolchefer och lärare vid HDa. Han betonade att han ännu inte fått in alla enkätsvar så det redovisade är inte någon slutrapport.

Som en bakgrund diskuterade Jörgen teorier om Hur utbilda den goda läraren? och kopplade till den forskning om lärarutbildning som finns och konstaterade att här finns ett glapp. Överlag är enkätsvaren mycket positiva till den här typen av utbildning. Flera betonar det positiva i kopplingen mellan teori och praktik och Jörgen menar att det unika i Dalamodellen är att studenterna är en del i arbetet att utvecklas till lärare, inte om att vara lärare. Framgångsfaktorer är att verksamheten har initierat den här typen av utbildning och den väl fungerande samverkan som finns mellan verksamheten och HDa.

I enkätsvaren sticker två saker ut: rektors agerande är mycket viktigt anser studenterna medan rektorerna själva i mindre utsträckning uppfattar sin roll som central samt synen på vem som är lärarutbildare.

Att fundera på allmänt och särskilt på vad som behöver utvecklas:

- Unikt program
- Positiv bild överlag
- Rektors roll central
- Lärarutbildare är handledare, mentorer och HDa:s lärare
- Fördjupad handledarutbildning
- Lärarutveckling – skolutveckling

Rapporten kommer att gå ut med inbjudan till PUD-Rådet den 15 oktober.

Anna Karin Fändrik och Lena Åström betonade studenternas engagemang i de arbetsintegrerade lärarutbildningarna vilket naturligtvis är positivt men också ställer krav på undervisande lärare. Man har hållit ett möte med dessa och analyserat utifrån SWOT-modellen (styrkor, svagheter, möjligheter, hot) och då konstaterat att några problem att hantera är de som kan uppstå då man inte har svenska som första språk och att förhållandena är så olika på olika skolor. Överlag är man mycket positiva.

När det gäller Modellvårdsgruppens arbete informerade Lars Linder om att man vill strukturera den process som varje student går igenom, optimera erfarenhetsutbytet, fokusera på samarbetet med skolhuvudmännen och kunna nå ut till rektorerna ännu bättre. Kommenterades med hänvisning till Jörgen Dimenäs redovisning ovan att extra handledarutbildning kan behövas.

Redovisning sker under PUD-Rådet den 15 oktober.

Bengt Ericsson konstaterade att vi sett till lärsituationen i stort att vi antingen är framtidens lärarutbildning på spåret eller att projektet är en tillfällig satsning under en begränsad period. Vi har regionalt stöd men inte nationellt – mer än uppmuntrande ord. Dock finns underlag för att eventuellt bygga ut ytterligare. Utifrån Jörgen Dimenäs rapport diskuteras detta under nästa PUD-Råd den 15 oktober.

Programstart för alla utbildningsprogram vid HDa sker den 2 september med 60 studenter i de ordinarie lärarutbildningarna och 30 i de arbetsintegrerade samt tio i KPU-varianten, med tjänster i åtta kommuner, där Malung och Vansbro deltar för första gången. Sex personer har inte fått plats i de arbetsintegrerade utbildningarna. Dessa har uppmanats att

söka till de ordinarie utbildningarna och senare göra en ansökan till senare del av program vilket är en möjlighet om plats finns då.

9

Forskarskolan Skolnära och Skolforskningsfonden

Bengt Ericsson föredrog angående Forskarskolan Skolnära och Skolforskningsfonden med hänvisning till PUD:s uppdrag att utveckla verksamheten i regionens skolor genom att vetenskapliggöra, med hänvisning till de olika lagren i Pyramiden. En målsättning är att de som har uppnått licentiatexamen eller doktorsexamen via forskarskolan Skolnära ska fortsätta i verksamheten i skolan och vid HDa. Efter tre ansökningsomgångar av Skolnära och även forskarstudier på särskilda avtal kan konstateras att detta inte har lyckats. Mattias Gradén kan i sin studie "Att samverka kring en regional forskarutbildning för yrkesverksamma lärare/förskollärare" (bifogas), där han har intervjuat 23 av 28 i sammanhanget aktuella personer, konstatera att kompetensen visserligen har ökat markant men att detta inte kommer verksamheten till godo i någon större utsträckning. Frågan måste ställas hur vi ska göra i fortsättningen. Detta diskuteras under PUD-Rådet den 15 oktober utifrån Mattias rapport.

När det gäller Skolforskningsfonden har den medverkat till att höja kompetensen hos HDa:s personal och möjliggjort karriärvägar – men har verksamheten utvecklats?

Under senaste ansökningsomgången kom inga ansökningar alls vilket kan ha att göra med att utlysningen inte uppmärksammades tillräckligt. Förslag: 1 milj av 3 används till att stimulera forskningscirklar där frågeställningar med tydligare förankring i skolverksamheten utvecklas. Samma utlysningstext som existerar kompletteras med text om denna möjlighet. Ställdes frågor om utrymme finns att utnyttja ett sådant erbjudande och om tillgänglig kompetens finns vid HDa. Möjligt skulle kunna vara att koppla till pågående arbete/frågor.

Förslaget presenteras under PUD-Rådet den 15 oktober. 31 oktober och 28 februari ligger fast som sista ansökningsdatum, med viss flexibilitet vad gäller forskningscirklar.

10

Utbildning av lärare mot fritidshem

Signhild Olsson, verksamhetsutvecklare och Katarina Florin, utbildningsledare vid Högskolan i Gävle (HiG) hade bjudits till mötet för att diskutera möjligt samarbete med HDa angående utbildning av lärare mot fritidshem. Sådan utbildning finns inte vid HDa i dagsläget, däremot vid HiG. Man har vid HiG beslutat att inte använda sig av den arbetsintegrerade modellen då den bedöms kräva stora resurser för lärosätet. Antalet platser har ökat från 30 till 45 och idén är att förlägga 15 platser per år (endast höstintag) till HDa.

Av sex terminers heltidsstudier är en termin valbar. Bland annat kan Bild och Idrott väljas. Idrott finns inte som ämne vid HiG, däremot vid HDa. Bild finns vid HiG, liksom vid HDa. Här skulle ett samarbete mellan högskolorna vara intressant att utveckla.

Undervisning skulle bedrivas både på campus och via nätet (Zoom) då lärare vid HiG inte har möjlighet att komma till HDa. Kommenterades att utbildningen bör presenteras som campusförlagd på grund av regionens behov. Man kan inte ge platsgaranti.

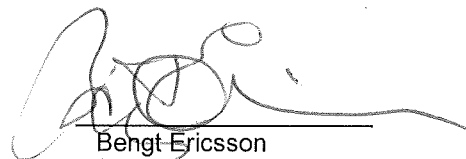
Mötet ställde sig positivt till samarbete på grund av det behov som har visat sig i regionen. Alternativet kan vara uppdragsutbildningar vilket ställer sig kostsamt för kommunerna. Utbildad personal bör uppmanas att söka till utbildningen.

Samarbetet skulle gälla från och med ht 20 med möjlighet att söka 15 mars – 15 april. Diskussionen fortsätter med ansvariga vid HDa.

- 11 **Partnerskolor**
Sofia Walter påminde om att sista datum för ansökan om att delta i HDA:s utvecklingsverksamhet med partnerskolor/partnerförskolor är den 7 oktober.
- 12 **Utbildning av barnskötare**
Bent Ericsson informerade om möjligheten för barnskötare att kompetensutveckla sig genom att följa kursen Didaktik och ledarskap i förskola och förskoleklass, 15 hp, som kan tillgodoräknas om man söker till hela utbildningen.
- 13 **Övriga frågor och mötets avslutande**
Mattias Gradén informerade kortfattat angående lärcirklar som behandlar kartläggningmaterial om svenska, matematik och naturkunskap för förskoleklasslärare i Borlänge, Falun, Gagnef och Säter. Mera information kommer om detta.
Mötet avslutades.

Satu Sundström
Sekreterare

Bengt Ericsson
Justerare

HÖGSKOLAN
DALARNA

ATT SAMVERKA KRING EN
REGIONAL
FORSKARUTBILDNING FÖR
YRKESVERKSAMMA
LÄRARE/FÖRSKOLLÄRARE

De forskarutbildade verksammas perspektiv

RAPPORT SKRIVEN VID PEDAGOGISKT UTVECKLINGSCENTRUM DALARNA,
VÅREN 2019
HÖGSKOLAN DALARNA

1. INLEDNING – REGIONAL SAMVERKAN FÖR ATT FORSKARUTBILDA YRKESVERKSAMMA LÄRARE OCH FÖRSKOLLÄRARE

Under 2000-talet har svenskt skolväsendet och lärosäten med lärarutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning kommit närmare varandra. Ofta är den övergripande viljan med dessa samarbeten att skola och lärosäten med lärarutbildning på olika sätt ska försöka möjliggöra för att lärares, forskares och lärarutbildares respektive kompetenser och professioner att utveckla såväl skola som lärarutbildning i en vetenskaplig- och i en praktikrelevant riktning. Det finns olika sätt att samarbeta på, och det finns olika fora för att möjliggöra samarbete mellan lärosäten och skolans huvudmän.

Vid Högskolan Dalarna bedriver fristående och kommunala skolhuvudmän i regionen, lärarutbildningarna vid lärosätet och forskningsprofilen Utbildning och lärande vid Högskolan, tillsammans ett utvecklingsarbete som tagit fasta på regionala strukturer och behov. Samarbetet sker genom en institutionaliserad samverkan vid ett regionalt utvecklingscentrum vid Högskolan Dalarna, Pedagogiskt Utvecklingscentrum Dalarna, förkortat PUD. Samarbetet, där PUD alltså utgör samarbetsytan, syftar bland annat till att på olika sätt utveckla respektive verksamhet genom olika typer av samproduktion av utbildning och forskning. En aktivitet som Högskolan och skolans huvudmän gemensamt organiserar och finansierar är forskarutbildningar för yrkesverksam personal inom skola och förskola.

Motsvarigheter till den här typen av initiativ, att forskarutbilda lärare och förskollärare, finns också på andra lärosäten, och också nationellt genom statliga forskarskolor för yrkesverksamma lärare och förskollärare, så företeelsen är inte unik i just PUD-regionen. Satsningarna på att utbilda yrkesverksamma forskarkompetenta lärare har, såväl nationellt som regionalt, emellertid allt mer ifrågasatts. Dels är satsningarna kostsamma, dels visar nationella utvärderingar att färdigutbildade i stor utsträckning inte kommer tillbaka till skolan efter att de tagit sin examen och nyttan med investeringarna därför varit uppe för debatt.

Det är denna regionala samverkan av forskarutbildningssatsningar för yrkesverksamma lärare och förskollärare som är kunskapsobjektet i föreliggande studie, och det är intervjuer med de forskarutbildade själva – de som rör sig i en miljö där både lärosäte och huvudman figurerar i vardagen - som i huvudsak utgör studiens empiriska underlag.

Studien är framtagen inom ramen för det samarbete Högskolan Dalarna har tillsammans med andra lärosäten, inom det så kallade ULF-projektet. Där blev Högskolan delaktig 2018. Att få bättre kunskaper kring hur samverkan mellan skola och högskola kan stärkas är ett av målen med Högskolan Dalarnas delaktighet i projektet. Läs mer om det nationella projektet på: <http://www.ulfavtal.se/>.

Studiens tillkomst

Genom PUD organiserar och finansierar lärosätet och skolans huvudmän forskarutbildningar för yrkesverksamma inom skola/förskola. Men via PUD hittar parterna också varandra i andra typer frågor som är av gemensamt intresse: till exempel att gemensamt verka för utvecklingen av den verksamhetsförlagda utbildningen för lärarstudenter, i kompetensutvecklings-satsningar av yrkesverksamma lärare, i magisterutbildningar, i ämnesnätverk för yrkesverksamma mm. Inom PUD har också en fond inrättats för att främja regional praxisnära forskning. Syftet är att möjliggöra för forskare på Högskolan Dalarna att tillsammans med lärare/förskollärare i regionen genomföra ett praktikrelevant forsknings- och utvecklingsarbete (Läs mer på: www.du.se/sv/Samverkan/pud/).

Föreliggande rapport är beställd av det beslutsfattande organet vid PUD, kallat PUD-råd, senvåren 2018. Uppdraget tillkom efter att det framkommit önskemål från rådet om en översiktlig bild och en sammanställning över hittills genomförda forskarutbildningssatsningar via PUD. Det var inte en ekonomisk kostnadsredovisning i kronor och ören som främst efterfrågades, representanterna i rådet var snarare intresserad av att få kunskap om de generella mönster och tendenser som kunde avläsas och observeras när satsningarna på licentiander och doktorander pågått under ett antal år. Frågorna var olika i sin karaktär, till exempel: Vad hade hänt med satsningarna? Vilka huvudmän hade inte ännu deltagit? Kunde några utmaningar för en fördjupad samverkan, inom PUD, lokaliseras genom dessa projekt? I vilken utsträckning hade de forskarutbildade varit del av statliga forskarskolor? Hur hade de forskarstuderande blivit tillvaratagna av skolorna? För att kunna operationalisera uppdraget mynnade dessa ut i en syftesformulering, med tillhörande frågor, som står att finna längre ned.

Utgångspunkten i studien är det regionala samverkansperspektivet och fokus är på de verksamma lärare inom PUD-samarbetet som är, eller har varit, forskarstuderande och i någon fas av utbildningen varit en del av Högskolan Dalarnas forskningssatsningar, via PUD. Ambitionen med rapporten är dock att vara ett inspel i diskussionerna angående också andra gemensamma projekt och aktiviteter som berör både skola och akademi, och där parterna genom att nyttja varandras kompetenser ser potential att kunna utveckla sina respektive verksamheter ytterligare. Få, om några, andra aktiviteter som skola och lärosäte tillsammans bedriver i regionen för att nå detta, fodrar så mycket resurser och uthållighet som utbildningar till licentiat- eller doktorsexamen för verksamma lärare- och förskollärare gör. Är det någonstans som utmaningar i samarbetet mellan akademi och skola därför borde ställas på sin spets, så är det rimligen just i dessa gemensamma forskarutbildningssatsningar. I arbetet med rapporten har det därför funnits en större ambition än att arbetet och dess resultat blott ska utgöra ett ensidigt inlägg i de specifika utmaningar som en gemensamt driven forskarutbildning möter. Förhoppningen är istället att resultat och slutsatser i denna studie kan utgöra inspel i diskussioner också rörande utvecklingen av andra frågor, liksom i andra samarbetsfora där huvudmän i regionen möter lärarutbildare och forskare vid Högskolan Dalarna.

SYFTE

Föreliggande studie är av kvalitativ art. Fokus är på de forskarstuderandes lärares och förskollärares beskrivningar av sina forskarstudier, utifrån det faktum att dessa personer och deras roller finns i två professionella sammanhang, skolans och Högskolan Dalarnas. Syftet med föreliggande studie är att: *utifrån intervjuer med forskarutbildade lärare och förskollärare förstå och analysera forskarutbildningens betydelse utifrån ett regionalt samverkansperspektiv mellan huvudmän och akademi. Ett delsyfte är att översiktligt kartlägga respektive forskarutbildningssatsning utifrån samverkansorganisatoriska aspekter.*

Vägledande frågor

- Vilka är de forskarstuderandes motivbilder att påbörja och genomföra en forskarutbildning? Hur beskriver de forskarutbildade huvudmannens och skolans/förskolans delaktighet under densamme?
- Med utgångspunkt i de satsningar som skett på att forskarutbilda lärare och förskollärare i PUD-regionen; *hur har de forskarstuderandes studier organiserats utifrån aspekter som medeltillsättning, huvudmannarepresentation och ambition på examen (till licentiat- eller doktorsnivå).*
- Hur uppfattar sig de forskarstuderande vara involverade i utvecklingen av undervisningen på skolan, eller av skolans verksamhet i stort, efter utbildningen?

2. TEORETISKA REFERENSRAMAR

Studiens syfte är inte att ge en heltäckande bild över situationen för forskarutbildade lärare i *hela* Sverige, men den nationella kontexten bidrar ändå till att utgöra fond och viktig referensram i detta arbete, såväl före som efter att intervjuerna genomförts. Till exempel har insikter och funderingar väckts utifrån vad som beskrivits i studier gjorda på annat håll i Sverige. De intervjuade forskarstudenterna verkar ju heller inte i ett regionalt vakuum, under intervjuerna hänvisade till exempel vissa av informanterna själva till olika studier gjorda på annat håll. Flera av dem har också genomfört sina licentiandstudier på någon av de statliga forskarskolorna, och därefter fortsatt att studera till en doktorsexamen via PUD, Högskolan Dalarna och sin huvudman. Inom ramen för denna rapport's syfte är det således relevant att lyfta fram den nationella och historiska kontext i vilken satsningarna på regional yrkesverksam forskningskompetens är en del i.

Vägen till en forskningsbaserad svensk skola

Statens ambition att främja en ökning, eller tillkomst, av forskarutbildad personal i skola och förskola kan beskrivas och analysera på olika sätt. Sett utifrån syfte och frågeställningar i denna rapport är det två olika områden, eller snarare nivåer, som utgör teoretiska referensramar i arbetet. Dessa är: 1) De övergripande nationella initiativen för att stärka skolans vetenskapliga bas. Hit hör bland annat implementeringen av olika statliga policys och satsningar på forskarskolor och för att bidra till en utveckling av en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Ett speciellt intresse i denna studie riktats mot satsningen på forskarskolor. 2) Ett särskilt intresse riktats mot lektorer inom skolan och vilken kompetens dessa förväntas förvärvat under sina studier, liksom vilka lektorers arbetsuppgifter efter erlagd lic. eller dr. examen kan bestå av.

Nationella initiativ för att stärka skolans vetenskapliga bas

Politiska diskussioner om en tydligare forskningsförankring i skolan började ta form under 1990-talet. Det ledde fram till en rad olika beslut och insatser runt millennieskiftet. Det politiska strålkastarljuset hade i huvudsak riktats åt två håll; dels mot vad som uppfattades som en bristande forskningsförankring i lärarutbildningen (SOU 1999:63, s. 27), dels mot en svag utbildningsvetenskaplig bas i skolans och förskolans vardagliga arbete (Regeringens proposition, 1999/2000:135, s. 7 ff). En rad politiska initiativ togs, av vilka några redogörs för här:

- Vetenskapsrådet inrättade år 2001 en utbildningsvetenskaplig kommitté med uppdraget att främja utvecklingen av utbildningsvetenskaplig forskning och forskarutbildning. Forskning och forskarskolor skulle stå i nära anslutning till lärarutbildningens behov och vara av "direkt relevans" för lärarnas yrkesutövning (Regeringens proposition, 1999/2000:135, s. 41).
- Revideringen i den senaste skollagen (SFS 2010:800), beslutad år 2010, innebar en kraftfull politisk signal att arbetet i skolan skulle förankras i forskning. I skollagen hade en skrivning tillkommit om att "undervisning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet" (a.a.), något som inte explicit uttryckts på samma sätt i tidigare svenska skollagar (SOU 2008:109, s. 96 ff).
- Från statligt håll återopades ett betydligt tätare samarbete mellan skolan, lärarutbildningar och utbildningsvetenskaplig forskning. Mellan 1997 och 2010 inrättades därför så kallade regionala utvecklingscentra (förkortat RUC), vid svenska lärosäten med tillstånd att bedriva lärarutbildning. Deras roll skulle vara att katalysera lokala diskussioner mellan skolans huvudmän och lärarutbildningen om skolans och lärarutbildningens innehåll och planering (SOU 2018:19, s. 67). Pedagogiskt Utvecklingscentrum Dalarna (PUD) vid Högskolan Dalarna är ett exempel på ett regionalt utvecklingscentrum, RUC.

- I slutet av 1990-talet togs en rad olika beslut i utbildningssektorn vilka ledde fram till generella satsningar på forskarskolor, men också att ge specifika forskarutbildningsmöjligheter för yrkesverksamma lärare/förskollärare. Lärosäten påbörjade under 00-talet arbetet med att inrätta specifika forskarskolor för lärare, och år 2008 kunde verksamma börja söka platser i dessa (Riksdagen, 2016/17.RFR4, s. 20). Ett antal av de doktorander som verkat inom ramen för PUDs forskarutbildningssatsningar har tidigare i sina studier varit del av en statlig forskarskola för verksamma lärare/förskollärare.

Strategier för en forskningsbaserad svensk skola

Under 2000-talet kom de statliga reformerna beskrivna ovan, och många fler, att intensifiera skolors arbete i vetenskaplig riktning. Det kan emellertid vid en första anblick tyckas svårt att se ett system i dessa olika satsningar och stöd. Sundberg och Adolfsson (2015) ger viss hjälp, genom att gruppera dessa satsningar utifrån fyra förenklade typer av strategier. Strategierna beskriver i stort och förenklat hur statens ambitioner och idéer om en mer forskningsbaserad skola kan betraktas. Satsningarna de senaste två decennierna kan sammanfattas i följande fyra strategier:

A) "Spridning": Den strategin innebär att det sker en informationsöverföring om forskning, till exempel att forskare ger föreläsningar till lärare.

B) "Utbildning": Verksamma lärare ingår som del i en statligt finansierade utbildningssatsningar. Under 2000-talet har till exempel tusentals lärare tagit del av Skolverkets handledarutbildningar som "läslyft", "matematiklyft" mm. Forskarskolor är ett annat exempel på denna strategi.

C) "Mäklande": Med detta menas att det upprättas kanaler mellan lärarutbildning och skolans huvudmän med syfte att föra samman utbildningspraktik med forskning. Satsningar på regionala utvecklingscentra liksom på myndigheter som Skolverket och Skolforsningsinstitutet – som bland annat verkar just för att föra samman skolor med lärarutbildningar - är några konkreta exempel på denna strategi.

D) "Interaktiva processer": Det är en process som syftar till att stimulera och katalysera utvecklingen av en "lärande organisation". I en sådan organisation får personal under längre tid och tillsammans med en utomstående katalysator, till exempel en forskare, reflektera och problematisera över händelser i sin egen praktik. Detta kan ske på olika sätt, till exempel genom aktionsforskning, forskningscirklar eller annat (Se mer: Sandberg & Targama, 1998; Senge, 1995).

Sundberg och Adolfsson (2015) lyfter själva fram en interaktiv processtrategi som den mest långsiktigt verkningsfulla metoden för att åstadkomma ett vetenskapligt skolutvecklingsarbete som står sig över tid.

De nationella forskarskolornas syfte och struktur

Statens syfte med de statliga forskarskolorna bestod i att öka antalet forskarkompetenta verksamma lärare/förskollärare, för att åstadkomma bättre måluppfyllelse för eleverna (Högskoleverket, 2012, s. 28). Totalt har satsningen sedan starten år 2008 resulterat i sammanlagt ett 30-tal forskarskolor, lokaliserade till landets olika lärosäten och innefattat cirka 400 studieplatser. Cirka 75 procent av dessa har besatts av lärare från gymnasieskolan (a.a., s. 11). Detta är samtidigt en möjlig förklaring till att små kommuner – som inte alltid har en gymnasieskola – i liten utsträckning haft tillgång till egna lärare med forskningskompetens. År 2010 var till exempel 44 av Sveriges 290 kommuner representerade i någon av de statliga forskarskolorna (Bergmark, 2010, s. 14).

De statliga forskarskolorna har sträckt sig till en licentiatexamen, dvs den formella akademiska nivå som erfordras för att lärare ska ha behörighet att få en lektorstitel i skola/förskola. Forskarutbildningskolorna har getts i en mängd olika forskarutbildningsämnen relevanta för lärares och förskollärares dagliga arbete. Ingången i forskarskolorna har varit allt från ämnesdidaktik, i ämnesområden som har nära anknytning till undervisningen, tex i specialpedagogik, i hållbar utveckling eller i sådana ämnesområden som ansetts medföra en förstärkning av kunskaper och kompetenser inom barns lärande och utveckling (Riksdagen, 2016/17.RFR4, s. 22 ff).

Finansieringen av de verksamma lärarnas studietid har i de flesta fall organiserats på ett likartat vis. Forskarstudenterna har varit anställda i den egna verksamheten och huvudmän har kunnat rekquirera för motsvarande dessa individers lön. Forskarskolor som startade under åren 2008–2012 bedrevs på 80 procent studietakt, där statsbidrag motsvarade 75 procent av lönen. Från år 2013 hade forskarskolorna en takt på 50 procent och utan statsbidrag för huvudmannens lönekostnader, men där staten finansierat utbildningsinsatsen (Riksdagen, 2016/17.RFR4, s. 23-27). Den regionala forskarskolan organiserad av PUD, kallad Skolnära, på Högskolan Dalarna har haft ett motsvarande finansiellt upplägg som de statliga, men istället förändrat studietakten åt andra hållet. De två första forskarskolorna som startade år 2013 och år 2016, bedrevs med 50 procent studietakt. Antagna till den tredje forskarskolan, år 2018, bedriver sina studier på 80 procents fart (<https://www.du.se/sv/forskning/utbildning-och-larande/forskarskolor-inom-profilen/>).

Lektorer i svensk skola

Forskarutbildning för verksam personal hos skolhuvudman har aktualiserat en diskussion om lektorsrollen i svenskt skolväsende. Lektor i skolan är ett nygammalt begrepp då det är en benämning som tidigare använts i svenskt skolväsende, främst under 1960–1970 talen. En lektor idag definieras - enligt en reform om karriärsteg från 2013 - som en legitimerad lärare som har avlagt en forskarexamen på minst licentiatnivå, och som under minst fyra års tjänstgöring som inom skolan/förskola visat pedagogisk skicklighet. Examen ska vara i ett ämne som helt eller i huvudsak motsvarar ett undervisningsämne i den svenska skolan, eller i ämnesdidaktik (Proposition 2012/13:136). Precis som för så kallade förstelärare, har det sedan år 2014 funnits statsbidrag för huvudmän i skolan att söka för lektorstjänster. En förutsättning för att erhålla statsbidrag är att lektorns arbetsuppgifter huvudsakligen består av undervisning och uppgifter som hör till undervisning (Förordning 2013:70).

Lektorernas möjliga bidrag till skolan

Vad är det då för generella kunskaper en lektor på en förskola/skola förväntas kunna bidra med? Examensmålen för licentiat eller doktorer står angivna i Högskoleförordningen (SFS 1992:1434). I den beskrivs vilken kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt som ska vara uppnådda för att examen kan utfärdas. Enligt Serder (2016) - som i samtal med yrkesverksamma lektorer undersökt vilken generell kompetens lärare med licentiatexamen själva lyfter fram - kan sex stycken olika slags kvalitéer urskiljas:

- Att förstå och kunna förhålla sig till forskning och vetenskapliga resultat,
- Att kunna använda olika forskningsmetoder, samt förstå begränsningar i dessa,
- Att snabbt kunna skaffa sig en överblick över nya kunskapsområden,
- Att ha ett kritiskt tänkande, kunna analysera, reflektera och ställa utmanande frågor,
- Att kunna uttrycka sig noggrant i text och tal och,
- Att vara uthållig och självständigt ta ansvar och initiativ.

Vad Serder (2016) bland annat diskuterar i sin rapport är att forskarutbildade lärare är tränade i att *förstå* forskningens ramar och villkor. Dvs se forskningens möjligheter, men också begränsningar och

att kunna förhålla sig kritiskt till formuleringar som "forskningen säger". Vidare är de skolade i att systematiskt ta sig an frågeställningar och problematisera aspekter som annars lätt kunnat förbli för-givet-tagna. Flera forskarbehöriga lärare uttrycker också att skolan skulle kunna nyttja/nyttjat licentiatens kanske vassaste verktyg betydligt effektivare: förmåga att uttrycka sig i skrift. Detta är något som de flesta doktorander utvecklar under sina studier. Forskarutbildade licentiaterna med tidigare skolbakgrund och dokumenterad undervisningsskicklighet är ofta individer som omgivningen beskriver som kreativa, som gillar sitt arbete som lärare, och som personer som *vill* arbeta med skolutveckling. En genomförd lic. eller dr. utbildning visar också prov på förmågan att arbeta självständigt. Det bör också påpekas att det är de mer generella kompetenserna, snarare än de ämnesspecifika, som de intervjuade lektorerna själva lyfter fram som sina främsta styrkor i ett yrkessammanhang på en skola (a.a. s 17).

Två olika berättelser om lektorers roll efter examen

Det är inte i studier närmare klarlagt exakt *hur* forskarutbildade lärare från forskarskolorna verkar för att nå de övergripande målen bakom satsningarna på yrkesverksam forskarkompetens: forskningsbaserad skola och högre måluppfyllelse för eleverna. Men i den grupp som Serder studerat – i vilken hennes informanter efter sin forskarexamen också arbetar i skolan, beskriver en stor del av dessa sina respektive skolledningar som lyhörda och intresserade av att nyttja vederbörandes kompetenser. En relativt vanlig förväntning bland återvändande forskarkompetenta lärare/förskollärare är till exempel att vara fortsatt delaktig i ett forsknings- och/eller utvecklings-sammanhang, och för det fodras skolledningens stöd (2016). Utvärderingar visar också cirka 40 procent av de forskarutbildade lärarna/förskollärarna, vid sidan av den huvudsakliga sysslan att undervisa, samtidigt bedriver ett övergripande skolutvecklingsarbete där kunskaper från utbildningen kommer till nytta. En del av de verksamma forskarkompetenta håller sig uppdaterade på forskning. En mindre del, 20 procent, av dem som verkar i skolan/förskolan, anger att de själva bedriver forskning.

Samtidigt finns en stor grupp forskarutbildade lärare i skolan som, i jämförelse med ovan, istället ger uttryck för hur arbetsuppgifterna i det närmaste är identiska, eller mycket snarlika, med vad de var före forskarstudierna påbörjades. Huvudmannens intresse att dra nytta av den forskarutbildade lärarens/förskollärarens nyvunna kompetens beskrivs av lärarna som svag eller obefintlig (Riksdagen 2016/17: RFR4s 24. 81). Skälen till att ungefär hälften av skolorna inte haft tydliga eller konkreta planer för de forskarstuderande varierar, men en orsak som lyfts fram är att skollednings- och förvaltningsnivå saknar kunskaper om vad det är för slags kompetenser individerna besitter. En annan anledning som nämns finns på personnivå. Engagemanget för den forskarstuderande kan till exempel ha förändrats i och med ett chefsbyte.

Oavsett skäl finns det anledning att lyfta frågor om förväntningar på och arbetsuppgifter för forskarkompetenta lärare; det handlar nämligen inte blott om ett fåtal individer som överväger att byta arbetsgivare. Av de personer vilka genomgått de statliga forskarskolorna uppger nämligen ungefär hälften att de är osäkra att fortsätta sitt ursprungliga arbete som förskollärare eller lärare. I den granskning som Högskoleverket (2012) gjort konstateras till och med att cirka hälften av de forskarstuderande efter sina studier avslutat sin anställning hos huvudmannen, och istället blivit verksamma inom lärarutbildningen vid olika lärosäten (Riksdagen, 2016/17.RFR4, s. 89). En slutsats som Serder (2016) drar är att de forskarkompetenta lärarna/förskollärarna lämnar skolan om de upplever att möjligheten att utvecklas avstannar eller att den förvärvade kompetensen från studierna inte kommer skolan/förskolan till del (Serder, 2016, s. 42).

3. METOD

Studien är av kvalitativ art. Det empiriska underlaget i rapporten består av intervjuer med lärare och förskollärare, tillika forskarstudenter, eller f. d forskarstudenter, vilka samtliga varit föremål för de utbildningsinsatser som beslutats i och genom samverkansforumet PUD.

Intervjuer har ägt rum med verksamma lärare som är eller har varit forskarstuderande och samtidigt varit anställda hos någon av skolhuvudmännen anslutna till PUD. Sedan år 2008 har totalt 24 lärare och fyra förskollärare, totalt 28 individer, knutits till en forskarutbildning helt eller delvis organiserat och/eller helt eller delvis finansierat vid PUD. För individerna i fokus i denna studie har förutsättningarna för forskningsstudierna sett lite olika ut, men samtligas studier har vid något skede under forskarstudieperioden helt eller delvis finansierats och reglerats i avtal mellan PUD och licentiandens/doktorandens huvudman.

Av de 28 individerna har 23 stycken intervjuats. Av de fem som inte intervjuats har två varken svarat på e-post eller lämnade telefonmeddelanden. De övriga tre började sina studier i september 2018, och deras erfarenheter från licentiandstudier bedömdes då vara begränsade. Grundläggande frågor om dessa individers studiegång, eller finansiering, har ändå kunnat bli besvarade genom att studera avtalen för respektive individ. Intervjuerna med de 23 informanterna pågick under september och oktober år 2018. Mestadels har samtalen ägt rum på telefon, men en handfull intervjuer har också gjorts på plats på Högskolan Dalarna. En utskickad e-postenkät som svarspersonerna kunnat fylla i själva, bedömdes ha varit en möjlig metod för att säkerställa svar på studiens frågor. Men att valet föll på intervjumetodik, framför enkätmetodik, speglade ambition att få en så hög svarsfrekvens som möjligt. I enkätsammanhang anses svarsnivåer om cirka 50 procent som fullt rimliga; det ansågs i det här fallet vara en för låg nivå då antalet möjliga informanter trots allt var begränsat, 28 personer. I detta projekt, med inbokade fysiska möten eller via telefon, hamnade svarsfrekvensen på betydligt högre nivåer, på cirka 80 procent.

Intervjuer

Samtalen med informanterna har varit av helstrukturerad art, vilket innebär att samma frågor, i samma ordning, ställts till intervjupersonerna. Trots att ambitionen med intervjuerna har varit att genomföra helstrukturerade samtal och följa en given mall (se Bilaga 1), har de ändå varierat en del i tid, mellan 25 och 60 minuter. Generellt har telefonintervjuerna varit något kortare i längd, men olikheten i tid speglar ändå villkoren för en intervjumetod. Själva formen uppmuntrar inte sällan informant och forskare till samtal utanför de specificerade frågornas ram. Frågorna har handlat om upplägget och finansieringen av hela studietiden, vad som utgjort skäl att söka en forskarutbildning, och hur vederbörande kunnat använda sin kompetens efter sin examen. Endast perifert har informantens forskningsprojekt diskuterats.

Under intervjuerna har korta anteckningar tagits i anslutning till respektive fråga, till exempel har vissa specifika ord och begrepp antecknats under intervjuerna. Efter respektive intervju sammanställdes svaren skriftligt. Översiktliga jämförelser av svaren skedde kontinuerligt under den denna period, vissa svar kunde till exempel omgående grupperas i teman eller kluster medan analysen av andra svar fick anstå till alla intervjuer var genomförda. Den första omedelbara kodningsprocessen fungerade som ett tidigt preliminärt analyssteg.

Studiens begränsning

Fokus i denna rapport är på Högskolan Dalarnas samarbete med skolans huvudmän för att utbilda verksamma lärare/förskollärare till licentiat- eller doktorsnivå, beskrivet genom de forskarutbildades egna uttryckta uppfattningar. Utifrån detta har studiens empiri begränsats på två sätt. 1) Huvudmännens röster finns inte med som underlag i studien, och heller inte heller föreläsarens från

Högskolan Dalarna. 2) Exkluderade att utgöra underlag i rapporten har därtill varit doktorander i regionen vars a) huvudmän haft ett forskarutbildningsupplägg med något annat lärosäte än Högskolan Dalarna, b) studier helt är finansierade av Högskolan Dalarna; att de till exempel är anställda som heltidsdoktorander vid lärosätet. Det är inte ovanligt att doktorander i till exempel forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete, eller i matematikdidaktik, har en bakgrund som lärare och en forskningsansats som också speglar detta, men dessa individer har alltså inte intervjuats eftersom en skolhuvudman eller PUD inte varit en finansiell eller organisatoriskt medverkande part i dessa fall.

Etiska riktlinjer

Arbetet har följt de etiska vedertagna riktlinjer som följer med att göra studier vid ett lärosäte (se text Vetenskapsrådet 2011). Till exempel har samtliga respondenter fått information om syftet med rapporten och samtyckt till att lämnade uppgifter kan användas i ett forskningssyfte. I rapporten är informanterna avidentifierade, inga egennamn förekommer. Vid analys som gäller för ett begränsat antal individer så redogörs inte för det exakta antalet, istället används mer generella beskrivningar: några stycken, en handfull mm.

4. RESULTAT

Resultat redovisas nedan utifrån den struktur som frågeställningarna presenterats i kapitel 1. Detta kapitel inleds med de resultat som framkommer om *varför* informanterna överhuvudtaget valde att påbörja en forskarutbildning. Här utkristalliseras i stort tre olika motivbilder till att de studerande tog steget att påbörja en lång utbildning. Detta är del A. Därefter, som del B, presenteras en översiktlig bild över samtliga informanternas olika varianter av till exempel medeltillsättning eller primära examensmål med utbildningen. Resultatet presenteras i aggregerad form. I stor utsträckning används figurer och grafer för att presentera denna del. Skrivs rapporten ut på en printer rekommenderas därför färgutskrift för att underlätta tolkningen av några av dessa data. Rubrik för del B är "samverkansorganisatorisk kartering". Resultatkapitlet avslutas med del C, en presentation av hur de forskarstuderande beskriver sig varit delaktiga i ett skolutvecklande sammanhang, utifrån att de har egna färsk erfarenheter från en forskarutbildning.

A) Forskarstuderandes motivbilder att påbörja utbildningen och stödet de uppfattar från skolhuvudmannen under sina studier

I materialet framträder tre olika motivbilder till varför de studerande sökt en forskarutbildning. Den första speglar främst en inre motivbild, den andra en yttre motivbild och den tredje en didaktisk motivbild.

Inre motivbilder

Den första typen av beskrivningar i materialet, och som är mest frekventa i materialet, handlar om de studerandes egna ambitioner och egna inre motivbilder. Svar som "egen utvecklingslust", "självförverkligande", "dröm" och "utmaning" är några exempel från intervjuerna som beskriver vad det var som lockade informanterna med att påbörja en forskarutbildning. Skälen tolkas här som uttryck för en slags inre drivkrafter, dvs de speglar den sökandes egna inre ambitioner. De sökande ämnar – mest för sin egen skull - genomföra en utbildning som bidrar till den egna utvecklingen. Att utveckla och förkovra sig lyfts fram som viktiga skäl.

I denna grupp speglas inte något som tyder på att omgivningen förväntar sig något, eller på ett direkt vis har uppmanat till forskarstudier. Flera av informanterna har dock aktivt och på egen hand tagit reda på hur, när och vilken tematisk profilering som gällt för olika forskarskolor, detta utan att till exempel involvera, eller involveras av, en skolledning eller utgå från den egna skolans utvecklingsambitioner. Informanterna har också i stor utsträckning på egen hand arbetat fram en preliminär forskningsplan som utgjort utgångspunkten i deras ansökan till studierna. Flera av personerna i denna kategori har tidigare erfarenheter av att söka – men inte nått ända fram - till andra forskarskolor.

Yttre motivbilder

I den andra motivbilden är forskarstudenternas inre egna ambitioner inte alls lika tydligt framträdande. Istället framstår här två andra typer av bevekelsegrunder till varför man sökt en forskarutbildning; det är betydelsen av ett strategiskt agerande i ett karriär- och arbetsperspektiv och betydelsen av informanternas omgivning.

Till exempel så finns utsagor som vittnar om att det var erfarenheterna som lärarutbildare som resulterade i slutsatsen att en egen forskningskompetens vore bra, för att "ha tillgång till alla arenor", ha alla "dörrar öppna" och att inte vara någon som "räknas bort". Detta tolkas i denna rapport som ett uttryck för en forskningsexamens formella betydelse och funktion för att vederbörande fullt ut, och på lika villkor, fullt ut vill inkluderas också i ett akademiskt sammanhang

utanför skolhuvudmannens. Hit hade möjliga informanter vilka valt forskningsbanan för att kompetensen behövdes för specifika ansvarsområden i skolan kunnat räknas. Det är dock inte någon informant som gett den typen av utsagor.

Individer som agerat utifrån sådana här mer strategiska överväganden verkar också haft det gemensamma att det första fröet att vederbörande skulle ta initiativ att genomföra en forskarutbildning inte primärt verkar sått av den verksamma själv. Idéerna – att den läraren borde söka till en forskarutbildning - verkar istället ha kommit från människor i den sökandes omgivning. Skolchef och rektor är exempel på sådana personer som nämns. I något fall har en informant lockats/övertygats att fortsätta med lic. studier efter att en tidigare handledare på D-nivå/magisternivå informerat och tipsat om utbildningen.

De forskarstuderandes beslut att söka till utbildningen är, inom denna grupp, grundade i strategiska överväganden. En forskningsexamen bedöms ge öppningar och möjligheter att utföra vissa särskilda arbetsuppgifter och/ eller ger tillgång till vissa rum/miljöer. De intervjuade har egna erfarenheter av utvecklingsuppdrag inom skolan, inte sällan har man sedan tidigare upparbetade kontakter med akademien, och har dessutom egna goda erfarenheter från sådana sammanhang. Dessa forskarstudenter har valt att påbörja en utbildning för att de värderar utbildningens formella betydelse och/eller att omgivningen tipsat om möjligheten med studierna. Skälen kan tolkas som delvis överlappande. Det är ett fåtal informanter vars argument kan sorteras in under kategorin *yttre motivbilder*.

Didaktisk motivation

Avslutningsvis, den tredje motivbilden till varför intervjuade sökt en forskarutbildning utgörs av exempel som handlar om didaktisk motivation; att informanter i sin yrkeskarriär ställt frågor om den egna undervisningen, vilka man inte ansett sig kunna besvara eller förstå inom ramen för sin egen undervisningspraktik. Till exempel finns beskrivningar från informanter som beskriver hur de mångåriga erfarenheter inte känts tillräckliga för att svara upp till egna ställda frågor och funderingar om lärande och undervisning. Dessa informanter beskriver en frustration över detta, som successivt tilltagit och så småningom lett fram till en ansökan om en forskarutbildning. Men det var inte forskarutbildningen per se som var det intressanta, det var istället möjligheten att få fördjupa sig i specifika forskningsfrågor som var det attraktiva med forskarstudentsrollen.

Summering - motivbilder

Materialet visar på tre olika motivbilder för varför individerna i studien sökt en forskarutbildning. En av bilderna är påtagligt mer frekvent förekommande i materialet – att få möjlighet att utbilda sig för sin egen skull – än de övriga två. Få av de intervjuade upplever att de haft den egna skolorganisationens aktiva stöd bakom sig. Av de flesta informanter beskrivs skolledningarna mest ha gett passiva godkännanden (en underskrift till exempel) till de sökande, men har varken före eller under studierna verkat för att hitta synergier mellan vederbörandes forskningsprojekt och skolans egna skolorganisatoriska eller skolstrategiska utmaningar.

De forskarutbildade uppfattningar av sin skolas/huvudmans delaktighet under studierna

Två aspekter hur informanterna beskriver sina skolors delaktighet och engagemang under studierna, är mer framträdande än andra i materialet.

Den ena aspekten handlar om relationen mellan den forskarstuderande och dennes skolledning. Merparten av informanterna beskriver sina respektive skolor som passiva och ointresserade av deras forskningsprojekt, både av att se forskarutbildningen i ett skolstrategiskt sammanhang, tex att formellt erkänna en lektorskompetens, men också av att diskutera huruvida forskningen har någon

roll att spela för verksamhetens utveckling. Flertalet av informanterna ger uttryck för hur de saknar sina respektive skolledningars engagemang, nyfikenhet och initiativ att föra samtal i dessa frågor.

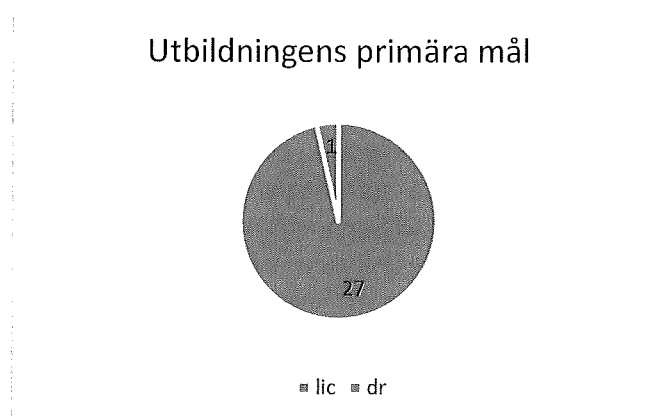
Men, det finns en liten skara av de intervjuade som beskriver en helt annan relation med sin skola och dess ledning under studierna, än de ovan. Av dem beskrivs istället skolans ledning vara, eller varit, lyhörd och intresserad av den forskarstuderande och dennes projekt. Forskarstudenterna menar också att de själva under studierna informerat sina respektive ledningar och varit måna att upprätthålla goda relationer med skolan under studierna. Bland informanter i denna grupp uttrycks en stark lojalitet med skolan, dess ledning och lärarkollegor.

Den andra aspekten som är framträdande när frågeställningen ovan ska analyseras utifrån det empiriska materialet, är att en stor andel av de intervjuade vittnar om hur den egna skolans ledning varit dem behjälpliga i praktiska angelägenheter. Detta oavsett det stöd och engagemang de uppfattar sig märka av i innehållsliga frågor kopplade till sitt eget forskningsprojekt eller till sin framtida yrkesroll. De intervjuade beskriver hur de fått stort stöd och hjälp att skapa en hållbar arbetssituationen, exempelvis genom skräddarsydda anpassningar i undervisningsschema på skolan, eller att man erhållit andra möjligheter. Exempel som nämns är undervisningsfri tid för att få möjlighet att avsluta sina forskningsprojekt.

B. Samverkansorganisatorisk kartering

Primär ambition med studierna

För den absoluta merparten av de intervjuade har utbildningen primärt organiserats och finansierats för att genomföra en utbildning till och med licentiatexamen, motsvarande en halv doktorsutbildning. En stor del av informanterna, tio stycken, har varit deltagare i någon av de statliga forskarskolorna. De har först hamnat i ett regionalt samverkssammanhang *efter* att redan ha genomfört sin lic-utbildning. Figur visar proportionerna mellan informanter som haft licentiantutbildning som primärt mål – när studierna påbörjades – och de som redan från början påbörjat studier som syftat på en doktorsexamen.

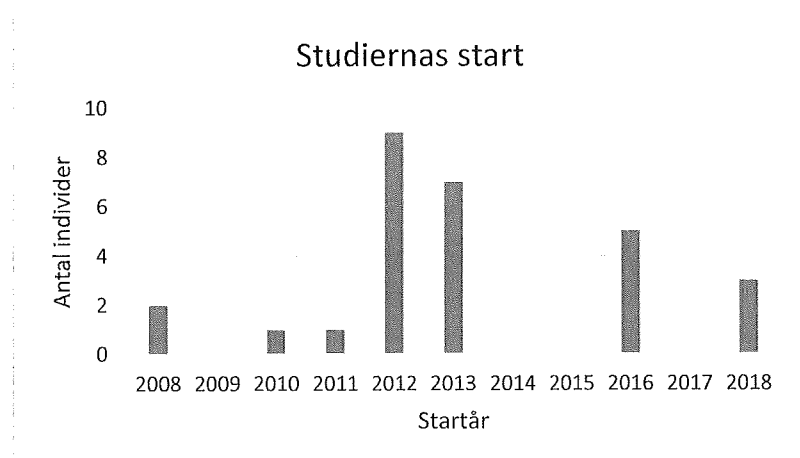

Figur 1

Start av lic. eller dr. utbildningen

Sett till volymen studerande, 28 stycken, är det ett förhållandevis begränsat antal individer i den aktuella gruppen som påbörjar sina utbildningar i slutet av 00-talet; det är en handfull lärare som startar sina studier före år 2011. Uppgången är emellertid plötslig och kulmen av antal startande nås år 2012 – 2013, varefter volymen licentiander minskar. Se figur 2.

En forskarutbildning är lång och kostsam - två eller fyra års heltidsstudier - och fordrar uthållighet och långsiktighet från samtliga involverade aktörer; skolhuvudman, verksam forskarstudent och lärosäte. Att volymen ganska omgående sjunker skulle kunna förklaras av att de statliga forskarskolornas kulmen också är ungefär vid samma period, och att flera av de intervjuade själva haft sin start i någon av dem.

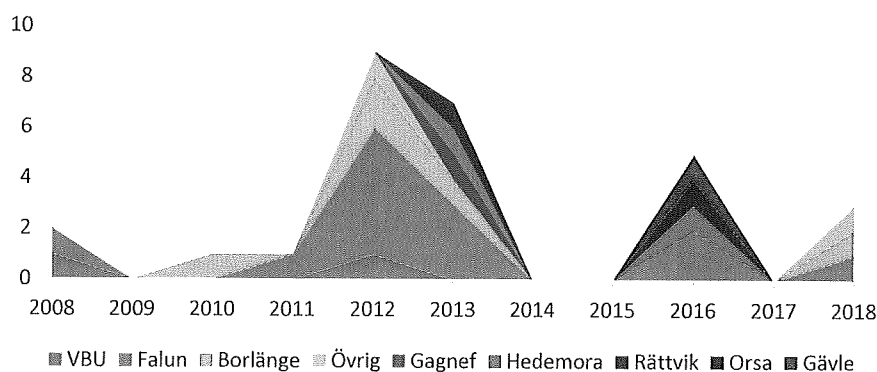
Figur 2

Representerade huvudmän

I PUD innefattas ett 25-tal olika huvudmän, såväl fristående som kommunala. Satsningarna på forskarutbildade verksamma lärare/förskollärare – som PUD är involverade i – innefattar ett begränsat antal huvudmän. De huvudmän i regionen som – utöver att vara medlemmar inom PUD – själva initierar och finansierar, tillsammans med PUD, forskarutbildningar för några av sina anställda är Borlänge och Falu kommuner samt Västerbergslagens Utbildningsförbund (VBU). Dessa huvudmän har på egen hand hel- eller delfinansierat sammanlagt fyra individer till en licentiatexamen, och tre personer som studerar från lic. nivå till dr. nivå. Totalt, inklusive representationen i de statliga forskarskolorna, har de således medverkat i att utbilda fem, tretton respektive två personer till lic. eller dr. nivå. De siffrorna tillsammans motsvarar sammanlagt 20 personer, av totalt 28 forskarstuderande, i studien.

I sammanhanget är det således relativt få av de övriga huvudmännen som finns representerade bland dem som deltar med verksamma lärare eller förskollärare i en regional forskarutbildnings-satsning. Se Figur 3 för vilka huvudmän som varit del i forskarutbildningarna och när studierna för de yrkesverksamma påbörjats. Figuren visar fördelningen mellan huvudmännen. Intresset för att – utöver medlemsavgiften till PUD – medfinansiera lic. eller dr. utbildningar för egen personal tycks ha svalnat, det senaste initiativet skedde år 2013.

Representerade huvudmän i lic. och dr. utbildningar - startår

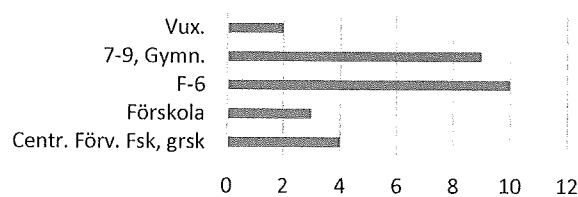

Figur 3

Kategori forskarstudenter

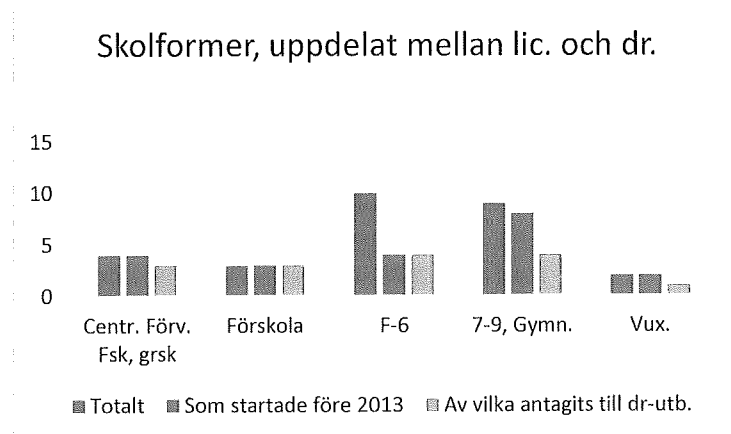
De statliga forskarskolorna har haft en överrepresentation av ämneslärare anställda vid gymnasieskolor. Det mönstret går delvis igen när forskarutbildningen organiserats via PUD, se figur 4. Särskilt i de första antagningarna är den kategorin av lärare kraftigt överrepresenterad; ett parallellt mönster finns i de statliga forskarskolorna.

Representerade skolformer för samtliga (lic. och dr.)

Figur 4

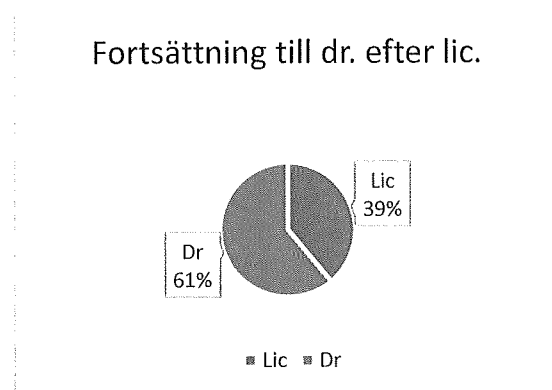
När Högskolan Dalarna själv gjort sitt urval bland verksamma lärare/förskollärare, såväl för antagningar till lic. som till dr nivå, förändras bilden lite grand. Inom PUD-samarbetet, jämfört med de nationella forskarskolorna, är andelen gymnasielärare lägre. Särskilt påtagliga blir skillnaderna när det handlar om vilka av licentierna som studerar vidare till doktorsexamen. Där är det istället licentierna med bakgrund från undervisning av yngre åldrar som utgör merparten av de forskarstuderande. Se figur 5.

Figur 5

Licentiaterna som fortsätter mot doktorsexamen

Nästintill samtliga i studien har inte varit finansierade längre än till en licentiatexamen, när forskarstudierna påbörjats (se figur 1). Men, uppenbarligen sker något med ambitionen, och förutsättningarna, längs vägen. 70 procent av forskarstudenterna, antagna före 2013, har studerat vidare till en doktorsexamen. Se figur 6. Än så länge är det en öppen fråga om forskare som påbörjat sina studier efter 2013 har intentionen, och ges förutsättningarna, att nå en doktorsexamen. Från de statliga forskarskolorna är motsvarande nivå licentiaterna som studerat vidare mot en doktorsexamen istället cirka 50 procent.

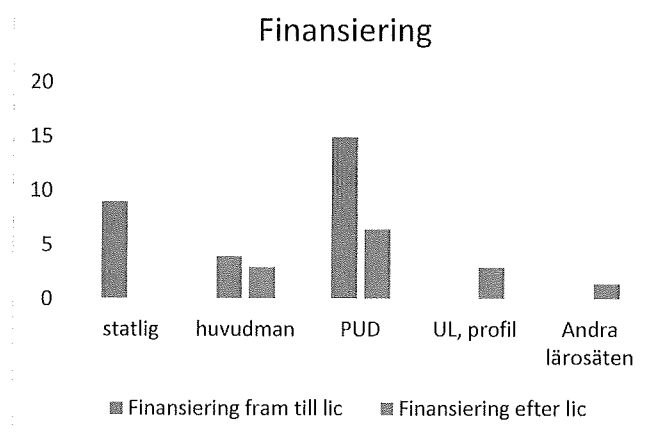
Figur 6

Det faktum att en större andel licentiaterna inom det regionala samarbetet, jämfört med det nationella, studerat vidare till doktorsexamen, kan ha flera olika orsaker. En är att PUD vid Högskolan Dalarna och någon av de regionala skolhuvudmännen finansierat en doktorandutbildning efter att licentiatexamen erhållits vid någon av statliga forskarskolorna. De presumtiva doktoranderna och deras huvudmän har alltså redan haft målsättningen klart för sig - att studera vidare. En annan möjlig förklaring är en expansiv lärarutbildning och ett expanderande utbildningsvetenskapligt forskningsfält attraherat och eftersökt forskarkompetenta individer med lärarbakgrund. Till exempel arbetade Högskolan Dalarna under 2010-talet med sikte på att få forskarutbildningsrättigheter i ämnet pedagogiskt arbete, vilket lärosätet också fick år 2017. I den processen har volymen forskarutbildade

haft betydelse och gruppen licentiater torde framstått som en attraktiv grupp att satsa forskningsmedel på.

Finansiering av forskarutbildningar

Utbildningsinsatsen av licentiater eller doktorander fordrar resurser. Två mönster framträder när informanterna beskriver hur studierna finansierats. Det ena är att finansieringen till licentiatexamen i stora drag sker antingen via de statliga forskarskolorna, eller via PUD. Det andra är att finansieringen från licentiat- till doktorsexamen är med diversifierad. När den forskarstuderande fortsätter sina studier, efter licentiattiden, finansieras forskningsstudier inte sällan av flera olika aktörer, till exempel av de reguljära forskningsanslagen vid Högskolan Dalarna, huvudmän i regionen, av andra lärosäten i Sverige, av PUD, eller i en mix av dessa. PUD är den enskilda part som finansierat flest att fortsätta från licentiat- till doktorsexamen, åtta personer (totalt 6,5 tjänster). Andra lärosäten i Sverige har finansierat två personer (totalt 1,5 tjänster) och Högskolans egen utbildningsvetenskapliga forskningsprofil har finansierat tre personer (totalt 3 tjänster) för att studera från licentiat- till doktorsnivå. Se figur 7 nedan.

Figur 7

Intressant att notera att samfinansieringslösningarna alltså är betydligt vanligare för de som studerat från licentiatnivå till doktorsnivå, än för de som studerat till en licentiatexamen. Samfinansieringen för licentiater var för sammanlagt fem personer, av 28, medan motsvarande gällde för sex personer, av 20, för de individer som studerade från licentiat- till doktorsexamen.

C) De forskarbehörigas uppfattningar hur man blivit involverad i utvecklingen av skolans verksamhet

Gruppen som studeras består av 28 personer. När frågan hur, och på vilka sätt, de forskarbehöriga efter sin examen involverats i utvecklingsarbete på sin skola är det viktigt att framhålla att frågor om detta ställts till en begränsad skara informanter. Utbudet av forskarkompetenta lärare i skolan är litet, såväl nationellt som regionalt och i denna studie. I studien är flera bland informanterna, av dem som är klara med sin licentiatexamen, i färd med att studera från licentiat- till doktorsnivå. Det är en stor grupp i sammanhanget och gäller 10 personer. Därtill har tre licentiater avbrutit, eller gjort uppehåll, i sina studier. Fyra av dem som avlagt examen - gäller framförallt de med doktorsexamen –

har lämnat skolan för att arbeta inom lärarutbildningen vid Högskolan Dalarna eller vid andra lärosäten. Ungefär lika många återstod att fördjupat ställa frågor om skolutvecklingsarbete till, tre personer. Dessa är för närvarande på heltid verksamma på en skola eller förskola, och klara med sin utbildning. Detta begränsade antal informanter skapade vissa metodologiska problem i arbetet med denna rapport. Lösningen bestod i att ställa frågorna också till dem som *nästan* var klara med sin examen, då kunde kretsen utökas något. Ytterligare två individer som var i färd med att ventiler sina uppsatser och formellt avslutat sina licentiestudier vid Högskolan Dalarna - men var engagerade i att färdigställa sina respektive arbeten vid sidan av, eller inom ramen för, sin respektive tjänst – inkluderades därför. Frågan huruvida de forskarbehöriga involverats, eller själva såg sig bli involverade, i skolans utvecklingsarbete, ställdes också även till dem. Totalt har frågan således diskuterats med fem informanter.

Lektorer verkar vara en del i en systematisk skolutveckling

Mönstret huruvida informanterna är delaktiga i utvecklingsarbeten på respektive skola tycks, i stort, speglas i lektorstiteln. I några av informanternas utsagor finns exempel på hur man på sina arbetsplatser är delaktiga i att implementera forskning. I intervjuerna finns exempel på hur några informanter verkar för strukturerade samarbeten mellan huvudman och akademi; det som kallas mäklande (Läs mer: Sundberg & Adolfsson, 2015). Andra exempel finns också: till exempel hur en skolhuvudman tillsammans med den forskarkompetenta iscensatt interaktivt lärande i ett lärarkollegium, med informanten som vetenskaplig ledare. Den gemensamma nämnaren från dessa exempel är, enligt studien, att personerna är utpekade lektorer, och inom ramen för sin tjänst uppbär ett utvecklingsuppdrag inom sin verksamhet. En handfull av de intervjuade har emellertid fått ett formellt erkännande av sin kompetens, och pekats ut som lektorer.

De intervjuade lektorerna lyfter fram betydelsen av att tillhöra ett vetenskapligt sammanhang för att vara en konstruktiv, och långsiktigt hållbar, vetenskaplig katalysator i den egna verksamheten. Sammanhanget menar man, ska finnas såväl *i* som *utanför* skolan. Informanter uttrycker att skolans huvudmän aktivt måste uppmuntra och avsätta resurser för att skapa sådana sammanhang och kanaler, som berör och når olika lärarkategorier. De intervjuade uttrycker att de tack vare sin historik kunnat initiera ett externt nätverkande, framförallt med akademien. Flera informanter påtalar samtidigt att koncentration av involverade huvudmän i de regionala forskarutbildningsåtgärderna (se figur 3) hade kunnat möjliggöra framväxten av lokala centra för forskarutbildade lärare/förskollärare, vilket de hittills inte fått några signaler om.

Forskarkompetenta utan plattform - en outnyttjad resurs

I materialet finns gott om exempel hur en stor del av forskarkompetenta lärarna/förskollärarna efterlyser strategier och uttalade ambitioner från skolhuvudmannens sida, kring såväl sin egen roll och funktion som skolans vetenskapliga utvecklingsarbete i stort. Kontrasten till några av lektorernas berättelser ovan är slående. Dessa informanter påtalar till exempel att de önskat diskussioner med sina skolor/huvudmän hur deras vetenskapliga kompetens bäst skulle kunna nyttjas, men att dessa initiativ stannat vid samtal och inte lett fram till något konkret. Det gemensamma för denna grupp informanter är att de själva ger uttryck för en stark ambition att vilja ha en tydligare vetenskaplig funktion och vetenskaplig plattform i sitt vardagliga arbete, än vad de upplever sig ha för närvarande. De intervjuade beskriver sig istället som understimulerade, och/eller felpacerade, i organisationen. I några fall uttrycks en frustration över att skolans ledning inte arbetat för en lektorsutnämning.

5. SLUTSATSER

Inom ramen för PUD-samarbetet har 28 lärare och förskollärare i regionen, knutna till sammanlagt sex olika huvudmän, varit del av forskarutbildningsinsatser via PUD. De första forskarstudenterna påbörjade sina utbildningar år 2008. En relativt stor grupp påbörjade sina utbildningar år 2012 – 2013 varefter antalet forskarstudenter inom PUD-samarbetet successivt har planat ut till att nu gälla en handfull forskarstuderande. En stor del av informanterna har varit deltagare i en statlig forskarskola, men PUD är ändå den enskilda part som finansierat flest. En begränsad skara huvudmännen har, tillsammans med PUD, finansierat en handfull forskarstudenter. Det har främst gällt några enskilda personers forskarutbildningar. Senast gången PUD och någon huvudman tillsammans finansierade en forskarstudents studier var inför antagningar år 2013. Initiativ i den riktningen har inte skett sedan dess.

Olika motivbilder framträder till varför verksamma lärare och förskollärare vill gå en forskarutbildning. Det vanligaste skälet som framförs är den egna lusten att få fördjupa och utveckla sig. En stor del av de intervjuade har studerat vidare från licentiatexamen till doktorsexamen, och är ännu inte disputerade. Av dem som är klara med sin examen är det en handfull personer som för närvarande har den största delen av sin tjänst förlagd till skola/förskola. Informanter som idag är verksamma i skola/förskola beskriver i stort sitt arbete på två olika sätt: antingen att skolan/verksamheten implementerat en idé om en mer forskningsbaserad undervisning, där informantens roll är inkluderad i den strategin, eller att informanten i stort utför det arbete som utfördes före det att forskarstudierna tog vid. Studiens resultat leder fram till tre, delvis överlappande, slutsatser.

Den första slutsatsen: Oklart syfte med vad den regionala satsningen ska leda till
I det korta och snäva perspektivet har satsningarna på regional forskarkompetens för yrkesverksamma lärare framförallt inneburit en substantiell volymökning av antalet doktorander med inriktning på praktisknära utbildningsvetenskaplig forskning vid Högskolan Dalarna. Samtidigt är det begränsat med empiri för slutsatsen att satsningar på forskarkompetens skulle ha stärkt den utbildningsvetenskapliga basen i *regionens* skolor. Dels är det få med examen på forskningsnivå som arbetar i förskola och skola, och av dem som gör det är det en mycket begränsad skara som uttrycker att uppdragen har att göra med att vederbörande genomgått en forskarutbildning och/eller har fått sin kompetens erkänd genom en lektorstitel. Dels har den överväldigande majoriteten av de forskarstuderande hemvist hos ett mycket begränsat antal huvudmän i regionen, de större huvudmännen.

Resultat i rapporten pekar på att en stor del av licentierna fortsätter till doktorsexamen och att majoriteten av de intervjuade doktorerna efter examen blivit en del av lärarutbildningen, vid Högskolan Dalarna eller vid andra lärosäten, och avslutat sin anställning hos huvudmannen. Sett i ett längre och bredare perspektiv kan satsningarna på forskarutbildningar för verksamma lärare och förskollärare framstå som en strategi att verka för en kompetensförsörjning av lärarutbildare, och indirekt bidra till en stärkt forskningsbas i skolorna, i *hela* regionen. Detta på tre sätt: 1) genom det ömsesidiga intresset skolor och Högskolan Dalarna har i lärarutbildningens verksamhetsförlagda kurser, VFU. Det är ett gemensamt intresseområde och utgångspunkten inom hela PUD-samarbetet. 2) när lärarstudenter avslutar sin utbildning och inleder en arbetskarriär och 3) att de i egenskap av forskare och lärarutbildare medverkar i praktisknära och praktikutvecklande forsknings- och utvecklingsprojekt tillsammans med lärare/förskollärare i regionen. Således är det inte enbart i en

lärarutbildning som huvudmännen möter sina f.d anställa, utan i flera olika delar som samverkan mellan Högskolan Dalarna och regionens huvudmän innefattar.

Här pekar materialet i rapporten emellertid åt olika håll. Ska den gemensamma forskningsutbildningen mellan skolans huvudmän och Högskolan Dalarna bidra till skolans forskningsbas, eller syftar utbildningen främst till att den studerande ska bli del i en lärarutbildning, eller ska den syfta till båda delarna? Det är långa och omfattande satsningar som huvudmännen och Högskolan gör, *tillsammans*. Detta dubbelkommando tränger dock inte fram i intervjuerna, däremot gör en frustration och osäkerhet inför framtiden det. Informanternas oklara bild över framtiden skulle kunna förstås utifrån, och samtidigt kunna förklara varför: 1) de flesta med licentiatexamen som slutmål har haft den som språngbräda till en doktorsutbildning, 2) få av de forskarutbildade har fått sin kompetens erkänd i skola/förskola eller fått en plattform att utvecklas från och 3) att motivbilderna för lärare/förskollärare att påbörja en forskarutbildning framförallt tycks vara grundade i "inre" bevekelsegrunder, inte i skolans/förskolans artikulerade behov eller i dess kvalitetsarbete. Sammantaget signalerar detta en forskarutbildningssatsning som alltså förefaller sakna en självklar gemensam samverkansnämndare, förutom den att de forskarutbildade själva har en bakgrund i skola eller förskola. En artikulerad idé om de förväntade roller som fanns i andra änden av en forskarutbildningssatsning, för de personer som antagits till utbildningen, hade till exempel kunnat vara en sådan nämndare. De intervjuade uttrycker att de inte ser någon sådan klar färdplan, men påtalar samtidigt att de önskar att de hade gjorde det. En slutsats i denna rapport är att för de lärare och förskollärare som innefattas av satsningarna på en regional forskarutbildning är syftet med vad forskarutbildningen ska leda till diffus.

Den andra slutsatsen: Individens intressen framför organisationens behov

De forskarstuderande ger uttryck för olika motivbilder till varför man sökt en forskarutbildning, och har också olika intryck och erfarenheter av hur skolans huvudmän agerat för att ge dem formella uppdrag, erkännande och mandat att arbeta med att vetenskapligöra arbetet och undervisningen på sin verksamhet, efter forskarutbildningen.

Det informanter uttryckte under intervjuerna kodades i analysprocessen först som isolerade företeelser. Senare under arbetets gång ställdes de bredvid andra kodade utsagor; då syntes plötsligt nya mönster.

Många av informanterna upplever till exempel att skolledningar varit passivt intresserade av deras forskning, samtidigt visar materialet att en vanligt förekommande motivbild till varför man sökt en forskarutbildning är på grund av möjligheten att själv kunna förkovra sig. De flesta av informanterna menar att deras studier inte integrerats i ett större ett skolutvecklande sammanhang, samtidigt är det få som också uttrycker att problem/dilemman eller utvecklingsområden i skolan varit utgångspunkten för de egna studierna. Det är också få av informanterna som efter examen arbetat med skolutveckling utifrån sin forskarkompetensens, och också få som formellt getts titeln lektor.

Den här sortens enskilda utsagor kan betraktas också utifrån en annan utgångspunkt. Det finns exempel från materialet där forskningsstuderandes uppsatser eller avhandlingar direkt härstammar från frågor i lärarnas egen praktik, och där skolledningar och huvudmän uppmanat och finansierat verksamma att genomföra en forskarutbildning. Det finns också exempel i materialet på examinerade licentiat och doktorer som i sin tjänst medverkar till att utifrån sina kompetenser förvärvade i forskarutbildningen utveckla skolans verksamhet. Det finns också några som innehar en lektorstitel. Att inom ramen för denna studie kunna belägga den här typen av möjliga kausala samband på individnivå låter sig inte göras. Studien vilar inte på en sådan teoretisk och metodologisk plattform; materialet är också i det avseendet otillräckligt utifrån dess ensidiga fokus på den

forskarstuderandes perspektiv. Insikterna från ett dekonstruerat intervjumaterialet, om än ett ensidigt sådant, synliggör ändå en möjlig konfliktlinje: den mellan individens och organisationens.

För en forskarstuderande är arbetet med att skriva en forskningsuppsats i mångt och mycket ett individuellt projekt, det är författaren som samlar material, skriver, analyserar och försvarar sitt arbete. Det som studeras inom ramen för föreliggande rapport är dock inte en traditionell forskarutbildning i den meningen att akademien är ensam och i avgörande utsträckning solitär uppdragsgivare för den forskarstuderande. Forskarutbildningarna för de intervjuade personerna i denna studie har istället uppkommit för att det på Högskolan Dalarna, vid PUD, finns ett institutionaliserat samarbete, en samverkan, mellan två organisationer: akademi och huvudmän för skolan. Anställningen är, eller har varit, hos en av skolans huvudmän medan forskningen organiserats utifrån forskningsmotiverande överväganden.

I den typ av samverkan som är föremål i denna studie finns en övergripande idé om att forskningsinnehåll och design ska vara praktiktäna eller professionsutvecklande för skola/förskola. I de intervjuades berättelser förefaller emellertid överväganden som speglar själva förutsättningen bakom studierna - det faktum att det finns två organisationer bakom den forskarstuderande - hamnat i bakgrunden. Mest påtagligt blir det när informanterna ger uttryck för sina motivbilder till att man sökt en forskarutbildning, men det är också signifikativt när respektive huvudmäns delaktighet och intresse för de forskarstuderande diskuteras under intervjuerna. Intresset från skolhuvudmännens sida beskrivs som svagt, såvida det inte handlar om praktikaliteter för den forskarstuderande.

Det är endast i undantagsfall de forskarstuderande uttalar att de är del i organisationens behov och/eller genom sina respektive projekt aktivt prioriterat för att på ett direkt vis, genom sina forskarstudier, bidra till att lösa de utmaningar och problem som identifierats av den egna huvudmannen.

En slutsats i denna studie är att skolhuvudmannens "organisation" inte är något som kommer fram i intervjuerna. Istället är det individens fokus, och akademins logiker, som är tongivande när de intervjuades erfarenheter från forskarutbildningen analyseras.

Den tredje slutsatsen: Arbetssätt för forskarutbildningssamverkan verkas saknas. Inom PUD samverkar skolor i regionen med Högskolan Dalarna. I vid och generell bemärkelse visar resultaten i denna studie att erfarenheterna från forskarutbildningarna inte på något uppenbart vis indikerar att forskarutbildningssamverkan mellan akademi och skola hittills inneburit någon kraftfull katalyserande effekt för skolans/förskolans ambitioner att bygga undervisning på vetenskaplig grund. Istället speglar resultaten en mer traditionell bild av vad forskning och en forskarutbildning kan vara; till exempel att doktoranden är anställd vid ett lärosäte och där den akademiska logiken uppmuntrar och vägleder till exempel licentiater att meritera sig till doktorer.

I intervjumaterialet är det endast i några få fall där de forskarstuderandes egna skolors/förskolors utmaningar bedömts varit en viktig komponent i forskarstudierna. Ett möjligt samband mellan skolans/förskolans behov och den forskarstuderandes forskning är inom ramen för denna studie omöjligt att säga något om, eftersom materialet inte inbegriper några intervjuer med skolans huvudmän, eller med företrädare för akademien. Lyssnar man på de intervjuades berättelser finns det samtidigt inget som tyder på att de forskarstuderandes enskilda intressen och akademins möjligheter att bistå med adekvat forskningsstöd, på något systematiskt vis skulle varit diskuterade och/eller

värderade gentemot skolhuvudmannens motiv och mål med satsningen på en forskarutbildning för någon av sin anställda.

Ett fundament i de studerade forskarutbildningarna består dock, trots allt, av en samverkansambition mellan framförallt tre aktörer; den forskarstuderande, akademien och skolhuvudmannen. Det är förstås fullt rimligt att tänka sig att den ambitionen fordrar inte bara intresse från olika parter, utan också konkreta verktyg för att de involverade aktörerna tillsammans ska kunna ventilera och förstå de intressen, utmaningar och perspektiv de olika projekten ställs inför. Det finns emellertid inget stöd i intervjumaterialet som signalerar att de forskarstuderande - i avseenden som särskilt inbegriper skolans/förskolans eventuella intressen - varit delaktiga eller involverade i till exempel något forum, i vilket det skett en diskussion eller förhandling i frågor av relevans för alla dessa tre involverade aktörer.

Trots det samverkansarbete som sker inom ramen för PUD och trots ett ensidigt intervjumaterial med fokus på de forskarstuderande, så pekar resultaten i denna rapport mot en konklusion att arbetssätt för olika aktörer att föra dialog kring de olika aktuella forskarutbildningsprojekten, verkar ha saknats.

6. REKOMMENDATIONER OCH AVSLUTNING

- En slutsats i denna rapport är att syftet med forskarutbildningssatsningarna uppfattas som diffust. Utan kompass och riktning finns risken att den forskarstuderande vill uppfylla alltför många syften på en och samma gång. Varken för den forskningsstuderande, huvudmannen, eller Högskolan framstår den splittringen som något optimalt. En gemensamt driven forskarutbildning, med tydligt syfte, skulle bättre kunna leverera på de förutsättningar och förväntningar som finns. Det fordrar dock att syftet med forskarutbildningssatsningarna är klarlagt och införstått före, under och efter utbildningarna, av samtliga de nyckelaktörer den berör. Denna rapportens första råd är att alla de parter som är involverad och intresserade i frågan om forskarutbildningar för verksamma lärare och förskollärare diskuterar och lägger fram sina respektive motivbilder för varför de här satsningarna är relevanta och intressanta. Man bör också diskutera vad som skulle kunna utvecklas, och därefter enas om en tydligare riktning. Lämplig instans för att ta ett första steg i en sådan diskussion är PUD-Au/PUD-råd.
- Ett annat råd för involverade aktörer är att se över *hur* den konkreta samverkan för de forskarstuderande kan förbättras. De studerade fallen visar att det förvisso funnits en modell och incitament att samverka genom: nämligen de gemensamma ekonomiska och organisatoriska satsningarna på forskarstudier. Konkreta redskap till de involverade aktörerna - för att kunna hantera förväntningar, men även utmaningar och intressekonflikter olika parter i projektet rimligen kan ställa - verkar dock saknats. Det behöver tas fram sådana redskap. Ett led i det arbetet kan vara att involverade parter upprättar ett råd där strategiska frågor om forskning, men också konkreta fall, kan diskuteras. Rådet föreslås bestå av några permanenta medlemmar från såväl regionala huvudmän som akademi. Rådet ges mandat att bjuda in rektorer, forskningsstuderande och handledare när de unika fallen diskuteras. Syftet med rådet är att aspekter och frågor relevanta för respektive aktör har någonstans att diskuteras. Rådet kan också utgöra en del av det rekryterings- och urvalsarbete som sker när nya regionala forskarstuderande antas till en forskarutbildning. Lämplig instans att skissa på en eventuell tillkomst av ett sådant råd är i ett första steg PUD-Au, i ett andra steg PUD-råd.

Avslutningsvis: Sedan 1990-talet har det funnits upparbetade kanaler och rutiner för Högskolan Dalarna och huvudmän i regionen att samverka i angelägna skol- och forskningsrelaterade spörsmål, genom PUD. I ett jämförande nationellt samverkansperspektiv är den historiken mycket imponerande; få andra regioner, lärosäten och huvudmän kan konkurrera med detta. Det finns många poänger med att därför ta sig an de utmaningar som rapporten synliggör. Inte minst finns det ett ansvar att vårda de gemensamma aktiviteter som tagit lång tid att bygga upp.

Sist men inte minst vill PUD rikta ett stort tack till alla som medverkat som informanter i studien, liksom till Mats Tegmark vid lärarutbildningen vid Högskolan Dalarna som bistått med kvalitetshöjande kommentarer under hela rapportarbetet.

/FALUN 2019-08-30

LITTERATURFÖRTECKNING

- Bergmark, U. (2010). *Forskarutbildade lärare-en väg till skolutveckling: En kartläggning av kommundoktorander inom förskolans och skolans verksamhet, gjord i samarbete mellan Lärarförbundet och Sveriges Kommuner och Landsting.*
- Förordning 2013:70. Statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare.
- Högskoleverket. (2012). Utvärdering av forskarskolor för lärare. Rapport 2012:9 R.
- Proposition 2012/13:136. Karriärvägar för lärare i skolväsendet m.m.
- Regeringens proposition. (1999/2000:135). En förnyad lärarutbildning.
- Riksdagen. (2016/17.RFR4). Forskarskolor för lärare och förskollärare - en uppföljning av fyra statliga satsningar.
- Sandberg, J., & Targama, A. (1998). *Ledning och förståelse: ett kompetensperspektiv på organisationer*: Studentlitteratur.
- Senge, P. M. (1995). Den femte disciplinen : den lärande organisationens konst (översättning av Tomas Cato ; fackgranskning av Lars Wiberg uppl.): Nerenius & Santérus.
- Serder, M. (2016). *Tillbaka i skolan som kommunlektor*. Hämtad från <https://kfsk.se/larandeocharbetsliv/wp-content/uploads/sites/8/2016/09/Tillbaka-i-skolan-webb.pdf>
- SFS 1992:1434. *Nya högskolelagen : Nya högskoleförordningen*. Stockholm: Fritze.
- SFS 2010:800. *Skollagen (2010:800) : med Lagen om införande av skollagen (2010:801)*. Stockholm: Norstedts juridik.
- SOU 1999:63. *Att lära och leda - en lärarutbildning för samverkan och utveckling*.
- SOU 2008:109. En hållbar lärarutbildning.
- SOU 2018:19. Forska tillsammans - samverkan för lärande och förbättring.
- Sundberg, D., & Adolfsson, C.-H. (2015). *Att forskningsbasera skolan: En analys av utbildningspolitiska frågeställningar och initiativ över en 20 års period, delrapport från SKOLFORSK-projektet*. Hämtad från <https://publikationer.vr.se/produkt/att-forskningsbasera-skolan-en-analys-av-utbildningspolitiska-fragestallningar-och-initiativ-over-en-20-ars-period/>

Bilaga 1

Strukturerade intervjuer, Ht 2018

- 1) Var arbetar du idag? Befattning?
- 2) Med vad arbetade du innan du startade din forskarutbildning?
- 3) Till vilken examensnivå siktade utbildningen (primärt)
- 4) När startade du lic .utb?
- 5) Motiv att starta?
- 6) Vem eller vad var det som initierade dig att söka?
- 7) Hur såg organisationen ut? Forskarskola, var du solitär?
- 8) Under studierna, vilka samarbeten fanns med andra lärosäten?
- 9) Lic- dr:utbildningen – hur finansierades den?
- 10) Hur involverades huvudmannen/rektor/kollegor i forskningen? Engagemang o delaktighet, Process, produkt? (Vem, hur?)
- 11) Före och under din utbildning, vilka arbetsuppgifter/roll hade du i åtanke som utbildningen kunde ge dig? Blev det så?
- 12) Hur skulle utbildningen varit konstruerad för att bättre gett dig nödvändiga redskap?
- 13) Främsta läsaren: Skolform, ämnen, org...
- 14) För dem som fortsatt sin akademiska karriär:
Motiv att starta...
Vem/vad initierade...
- 15) Övrigt